

HOVEDINSTRUKS FOR HAVFORSKNINGSINSTITUTTET

Fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet

1. Innledning

Hovedinstruksen er fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) 22. desember 2025, jf. Reglement for økonomistyring i staten § 3 andre ledd. Instruksen trer i kraft 1. januar 2026 og erstatter tidligere hovedinstruks av 22. desember 2025.

Havforskningsinstituttet er et ordinært forvaltningsorgan underlagt Nærings- og fiskeridepartementet. Det innebærer at virksomheten er en del av staten som juridisk person, styres ved instruksjon, er bevilgningsfinansiert, kontrolleres av Riksrevisjonen og følger økonomiregelverket.

Hovedinstruksen angir de overordnede rammene for styringen av Havforskningsinstituttet. Den fastsetter virksomhetens samfunnsoppdrag, rolle og faste oppgaver og klargjør ansvarsfordelingen mellom instituttet, departementet og andre virksomheter. Mer spesifikke styringssignaler og krav gis i de årlige tildelingsbrevene.

2. Nærings- og fiskeridepartementets overordnede ansvar

Fiskeri- og havministeren har ansvaret for forvaltningen av marine levende ressurser og sjømat med tilhørende regelverk. Særlig relevant for forvaltning av marine ressurser er lov om forvaltning av marine ressurser (havressurslova) og lov om akvakultur (akvakulturloven). Fiskeri- og havministeren har et faglig ansvar knyttet til lov om matproduksjon og mattrygghet (matloven) og lov om dyrevelferd. EØS-regelverket på mat- og veterinærområdet er sentralt på sjømatområdet.

Fiskeri- og havministeren har det konstitusjonelle og overordnede ansvaret for styring og forvaltning av Havforskningsinstituttet. Departementet fastsetter hvilke områder instituttet skal forske på, hente inn data om, og gi råd på. Departementet fastsetter overordnede mål og styringsparametere etter innspill fra virksomheten.

Departementet stiller krav og tildeler økonomiske rammer og fullmakter gjennom det årlige tildelingsbrevet og eventuelle supplerende tildelingsbrev. Virksomhetens resultater, styring og kontroll følges opp i den ordinære styringsdialogen.

2.1. Styringsdialogen

Den årlige styringsdialogen omfatter følgende hoveddokumenter:

- departementets årlige tildelingsbrev
- virksomhetens årsrapport med årsregnskap
- virksomhetens øvrige rapporter i løpet av året
- departementets tilbakemelding på rapporteringen
- etatsstyringsmøter og andre møter hvor det gis styringssignaler med tilhørende referat

All styringsdialog skal dokumenteres.

2.2. Etatsstyringsmøter

Etatsstyringsmøtene er det formelle forumet for styring og beslutning. Antall planlagte etatsstyringsmøter og alle rapporteringskrav skal framgå av tildelingsbrevet.

2.3. Varslingsplikt og håndtering av avvik i styringsdialogen

Havforskningsinstituttet skal umiddelbart informere departementet om vesentlige avvik. Med vesentlige avvik menes

- alvorlige forhold eller hendelser som hindrer instituttet i å nå sine mål
- indikasjoner på at forbruk/inntekter vil avvike vesentlig fra tildelte budsjetttrammer
- brudd på sentrale lover og regler

Virksomheten skal også orientere departementet umiddelbart om saker som kan ha mediemessig eller politisk interesse. Departementet skal på sin side informere virksomheten så raskt som mulig om forhold som i vesentlig grad påvirker instituttets virksomhet.

3. Havforskningsinstituttets oppgaver og ansvar

3.1. Samfunnsoppdrag

Havforskningsinstituttet skal være kunnskapsleverandør for forvaltningen av levende marine ressurser, økosystemer og sjømat, nasjonalt og internasjonalt. Instituttet skal levere forskning, data, forvaltningsstøtte og kunnskap som grunnlag for god forvaltning og til anvendelse i nasjonal overvåking og beredskap, og næringsliv og samfunnet for øvrig. Grunnleggende kunnskapsoppbygging og metodeutvikling på fagområder av betydning for framtidig forvaltning er en del av samfunnsoppdraget.

3.2. Havforskningsinstituttets oppgaver

Hovedoppgaven til Havforskningsinstituttet er å framskaffe kunnskapsgrunnlag og gi råd til myndigheter og organer med roller i forvaltningen av marine ressurser, økosystemer og sjømat. Primært er dette Nærings- og fiskeridepartementet, Fiskeridirektoratet, Mattilsynet, fylkeskommunen, statsforvalteren, Det internasjonale Havforskningsrådet (ICES), Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) og EUs vitenskapelige komite for mattrygghet (EFSA). Instituttet skal gi innspill til og delta i relevante ekspertgrupper og internasjonale fagfora som er sentrale premissleverandører for myndighetene, samt delta i de årlige fiskeriforhandlingene med andre stater.

Havforskningsinstituttets oppgaver omfatter følgende:

Sjømat:

- Leverer kunnskapsgrunnlag for forvaltningens nytte/risikovurderinger, forvaltningstiltak og regelverksutvikling på sjømat- og fôrområdet.
- Overvåke innholdet av uønskede stoffer og næringsstoffer i sjømat og fôr.
- Bistå forvaltningen i arbeidet med sjømat i forbindelse med ernæring og matsikkerhet.

Akvakultur:

- Leverer råd og risikovurderinger til forvaltningen av akvakultur. Rådgivningen skal bygge på best mulig økosystemforståelse, samt kunnskap om miljøeffekter av akvakultur og økosystemtilstand, dyrevelferd, dyrehelse og fiskeernæring og forråvarer.

Marine viltlevende ressurser:

- Leverer råd og risikovurderinger om forvaltningen av marine viltlevende ressurser. Utvikle kunnskapsgrunnlaget for fiskeriforvaltningen med sikte på best mulige høstingsregler, -bestandsberegninger, utvikle kvoteråd og en økosystembasert tilnærming til ressursforvaltningen.

Økosystemer:

- Leverer råd og risikovurderinger om påvirkning av marine økosystemer som har betydning for forvaltningen av marine ressurser og sjømat.

Oppgaver med ekstern finansiering:

- Instituttet kan utføre kunnskapsinnhenting og FoU-tjenester på oppdrag for myndigheter og andre offentlige aktører som har behov for instituttets kompetanse. Særlig gjelder dette områder under Klima- og miljødepartementet, Utenriksdepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet og Energidepartementet, med tilhørende virksomheter. Som hovedregel skal slike oppdrag finansieres fullt ut av bestiller og NFD skal orienteres før avtale inngås.
- Instituttet skal søke ekstern finansiering gjennom arenaer som Forskningsrådet, EUs forskningssystemer og Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering (FHF). Eksternfinansiert aktivitet skal være innenfor instituttets samfunnsoppdrag. NFDs driftsbevilgning kan bare benyttes til å delfinansiere eksternfinansierte bidragsprosjekter når disse er relevante for instituttets hovedoppgaver, jf. første avsnitt i punkt 3.2.
- Instituttet kan utføre oppdrag for næringslivet forutsatt at dette ikke svekker at instituttets tillit som kunnskapsleverandør for forvaltningen. Slik virksomhet skal prises etter fullkost og ikke innebære kryssubsidiering.

Beredskap:

- Inneha en beredskapsrolle som bidrar til at forvaltningen får rask tilgang til råd og kunnskap ved akutte hendelser som berører instituttets fagområde. Dette gjelder for eksempel mattrygghet, oljeutslipp, algeoppblomstring og genetisk sporing av urapportert rømt oppdrettsfisk.

Datahåndtering:

- Havforskningsinstituttet skal gjøre data og forskningsresultater kjent og tilgjengelig for forvaltningen, andre forskningsinstitusjoner, næring, forbrukere og samfunnet for øvrig.
- Instituttets arbeid med digitalisering og informasjonsforvaltning skal være i tråd med statlige retningslinjer og krav, og i størst mulig grad koordinert med øvrige deler av forvaltning og kunnskapsproduksjon nasjonalt og internasjonalt.
- Instituttet har et hovedansvar for å samle, forvalte og gjøre tilgjengelig marine data i Norge.

Drift av infrastruktur:

- Havforskningsinstituttet har ansvar for drift av forskningsfartøyer til bruk i egen virksomhet og etter oppdrag fra andre offentlige virksomheter. Havforskningsinstituttet kan leie ut forskningsfartøy til private aktører til markedsmessige betingelser.
- Instituttet er ansvarlig for å drifte nasjonale referanselaboratorier på sjømatfeltet.
- Havforskningsinstituttet har ansvar for drift av Marbank, som er Norges nasjonale marine biobank.

3.3. Utøvelse av faglig rolle

Instituttet skal besitte kompetanse om trygg og sunn sjømat, utviklingen i marine ressurser og økosystemer og hvordan disse påvirkes av høsting, akvakultur, klimaendringer og annen menneskelig aktivitet. Næringsrettet forskning ligger ikke innenfor instituttets ansvarsområde, men instituttet skal ha kompetanse og kunnskap om hvordan de løsningene næringene anvender påvirker ressursgrunnlaget, fiskevelferd, sjømat og økosystemene.

Instituttet bør legge vekt på å utnytte bredden i sin kompetanse, og se de ulike fagområdene

i sammenheng.

Havforskningsinstituttet har en fri og uavhengig rolle i alle faglige spørsmål. Råd skal baseres på beste tilgjengelige kunnskap. Overvåking, kartleggingsarbeid og forskning danner grunnlaget for rådgivningen. Instituttet skal ha gode rutiner for kvalitetssikring av råd til forvaltningen. Den usikkerheten som råd er beheftet med, skal synliggjøres.

Det skal skilles klart mellom instituttets kunnskapsformidling og instituttets rådgivning. Instituttet gir som hovedregel råd på bestilling fra en oppdragsgiver, mens kunnskapsformidling skjer uavhengig av bestilling.

Havforskningsinstituttets kunnskapsstøtte, funksjon som referanselaboratorium og faglig beredskap for NFD, Fiskeridirektoratet, Mattilsynet, VKM og EFSA skal enten ytes innenfor rammen av egne eksisterende forvaltningsstøtteavtaler finansiert av disse eller med grunnlag i Havforskningsinstituttets direkte tildeling til drift over statsbudsjettet.

Instituttet skal inngå avtaler med Fiskeridirektoratet og Mattilsynet om innretting av den forvaltningsstøtten som skal ytes innenfor rammen som gis fra NFD.

4. Virksomhetens interne styring

4.1. Direktørens ansvar

Direktøren er virksomhetsleder for Havforskningsinstituttet, og har ansvaret for virksomhetens måloppnåelse, gitt de budsjettammer, mål og resultatkrav som er gitt i tildelingsbrev. Direktøren har ansvaret for at virksomheten har god intern styring og kontroll.

Direktøren utnevnes av Kongen i statsråd for seks år med adgang til fornyet utnevning én gang.

Direktøren beslutter virksomhetens interne organisering innenfor rammene av statlig lokaliseringspolitikk. Departementet skal orienteres om vesentlige organisasjons- og strukturendringer.

4.2. Krav til intern styring og kontroll

Direktøren har ansvar for at den interne styringen skal være basert på en god intern kontroll, tilpasset risiko, vesentlighet og instituttets egenart gjennom

- *risikovurderinger* – avdekke risikoer som kan ha konsekvenser for måloppnåelsen, analysere hvordan påvist risiko skal håndteres og iverksette risikoreduserende tiltak. Gjenværende risiko etter tiltak skal vurderes, og instituttet skal ta stilling til om denne risikoen er akseptabel eller ikke.
- *aktiviteter og systemer* – sikre kvalitet og kontroll gjennom å fastsette hensiktsmessige retningslinjer, rutiner, fullmakter og arbeidsfordeling i virksomheten
- *oppfølging* – systemer som sikrer at nødvendige tiltak følges opp. Herunder et godt prosjektstyringssystem, god resultat- og regnskapsrapportering, foreta evalueringer ved behov mv. Instituttet skal gjennomføre brukerundersøkelser annet hvert år.
- *informasjon og kommunikasjon* – at virksomheten har tilgjengelige, tilfredsstillende og dokumentert informasjons- og kommunikasjonssystemer på alle nivåer for å styre virksomheten mot måloppnåelse. Dette inkluderer retningslinjer for utadrettet kommunikasjon for å sikre at det er tydelig om informasjonen er instituttets offisielle oppfatning eller personlige ytringer fra enkeltforskere.
- *organisasjonskultur* – en etablert styringsfilosofi, god forvaltningsskikk og habilitet, etiske verdier, organisering og utviklingsmuligheter

- *intern revisjon* – instituttet skal gjennomføre interne revisjoner basert på risikovurderinger, og sørge for nødvendig oppfølging.

4.3. Virksomhetsstrategi

Havforskningsinstituttets virksomhetsstrategi skal ta utgangspunkt i samfunnsoppdrag og mål for virksomheten. Ved endring av virksomhetsstrategien skal eventuelle prinsipielle spørsmål diskuteres med departementet før endringene besluttet av instituttet. Fastsatte virksomhetsstrategier skal oversendes departementet.

4.4. Faglig råd

Havforskningsinstituttet skal ha et eksternt faglig råd bestående av internasjonalt anerkjente fagpersoner innen instituttets fagområder. Rådet skal gi råd om hvordan instituttet bør utvikle seg faglig, innenfor gjeldende mål, oppgaver og rammer. Direktøren oppnevner rådet og fastsetter mandat for rådets arbeid. Faglig råd rapporterer til direktøren.

4.5. Samfunnssikkerhet og beredskap

Departementets mål er blant annet å bidra til at næringslivet er i stand til å levere de varer og tjenester samfunnet etterspør også i kriser. Havforskningsinstituttet skal innenfor sitt samfunnsoppdrag understøtte denne målsettingen, og arbeide systematisk med å forebygge uønskede hendelser som kan hindre måloppnåelse.

I forbindelse med den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa skal

Havforskningsinstituttet utvise økt årvåkenhet mot digitale angrep og andre mistenkelige eller uønskede hendelser, og instituttet skal ha lav terskel for å varsle departementet om hendelser. Havforskningsinstituttet skal iverksette hensiktsmessige tiltak og gjennomgå egne beredskapsplaner for å øke egen motstandsevne. Havforskningsinstituttet skal videre gjøre vurderinger av om instituttet er tilstrekkelig forberedt på eget ansvarsområde i hele krisespekteret fra fred til kriser og krig, og ev. vurdere om det bør iverksettes tiltak for å være tilstrekkelig forberedt.

Havforskningsinstituttet skal ha god styring og kontroll med informasjonssikkerheten. Sikkerhet skal ivaretas og dokumenteres i samsvar med nasjonal strategi for digital sikkerhet og tilhørende tiltaksplan. Arbeidet med digital sikkerhet skal forebygge IKT-sikkerhetshendelser som kan forårsake alvorlig skade i egen virksomhet eller hos andre. Havforskningsinstituttet har ansvar for å håndtere digitale angrep i egen virksomhet, og for å dele informasjon om digitale angrep med departementet og relevante samarbeidspartnere.

Det forventes at instituttet sikkerhets- og beredskapsarbeid er risikobasert, og at virksomheten regelmessig gjennomfører og tar lærdom av øvelser. Styringsdokumenter og planverk skal oppdateres med utgangspunkt i evaluering av hendelser og øvelser.

Havforskningsinstituttet skal uten ugrunnet opphold rapportere til departementet alvorlige hendelser/avvik, eller fare for alvorlige hendelser/avvik, som knytter seg til instituttets beredskapsansvar. Instituttet må selv vurdere om de også skal rapportere/varsle andre relevante myndigheter og/eller samarbeidende virksomheter.

Instituttet skal i årsrapporten redegjøre overordnet for resultatene fra arbeidet med sikkerhet og beredskap

5. Virksomhetens eksterne samspill

5.1. Samarbeid og ansvarsavklaringer med andre virksomheter

Havforskningsinstituttet skal samarbeide med relevante kunnskapsmiljøer og utnytte den samlede kompetansen innen marin forskning, både nasjonalt og internasjonalt, til kunnskapsoppbygging og i sin forvaltningsrådgivning. Det skal tilstrebes komplementaritet framfor dublering av kompetanse med mer næringsrettede kunnskapsinstitusjoner. På fagområder hvor andre statlige virksomheter og faginstanser er gitt faglig ansvar skal kunnskap fra disse instansene som hovedregel inngå i Havforskningsinstituttets vurderingsgrunnlag. Instituttet skal uansett begrunne og dokumentere forutsetninger og faglige valg som gjøres. Dette gjelder særlig hvis fagfeltet skal inngå som en del av kunnskapsgrunnlag og/eller rådgivning fra instituttet.

HI skal bidra til mest mulig effektiv koordinering av data og kunnskapsutveksling mellom etater og institusjoner i forvaltningen, herunder utvikling av kartdata produkter gjennom Barenswatch.

Instituttet må sikre hensiktsmessig grenseoppgang med andre forvaltningsorganer og -institutter på områder hvor dette er naturlig. Havforskningsinstituttet må i samarbeid med Veterinærinstituttet sikre en helhetlig kunnskapsutvikling på helse- og velferdsområdet for akvatiske dyr. Havforskningsinstituttet er ansvarlig leverandør av kunnskapsstøtte for skjellhelse og velferd hos akvatiske dyr.

5.2. Stortinget

Ansvarlig statsråd har konstitusjonelt og parlamentarisk ansvar overfor Stortinget, og regjeringen og departementet er overordnet underliggende etater. Som følge av dette skal henvendelser fra Stortinget til underliggende etater normalt skje gjennom departementet. Dette gjelder også dersom folkevalgte ønsker å besøke instituttet. Dersom Havforskningsinstituttet blir invitert til, eller på annen måte kontaktet av Stortinget eller folkevalgte, skal departementet orienteres. Departementet skal avklare rammene for et slikt møte og statsråden skal alltid gis anledning til å delta.

6. Systemkrav

6.1. Regnskapsprinsipper

Havforskningsinstituttet skal føre periodisert virksomhetsregnskap og bruke statens regnskapsstandarder (SRS).

6.2. Styring og forvaltning av eierinteresser

Erverv av aksjer, andre verdipapirer eller eiendom må tas opp med departementet på forhånd. Det må deretter gis særskilt bevilgning fra Stortinget til alle slike investeringer.

Havforskningsinstituttet skal i slike tilfeller utarbeide egne retningslinjer for sin forvaltning, som bl.a. inkluderer hvordan styrings- og kontrollmyndigheten skal utøves overfor hvert enkelt selskap/foretak eller grupper av selskaper/foretak. Styring, oppfølging og kontroll skal tilpasses statens eierandel, selskapets egenart, risiko og vesentlighet.

6.3. Administrative standarder og systemer

Det henvises til de til enhver tid gjeldende krav i statsforvaltningen.

Nærings- og fiskeridepartementet 22. desember 2025

Mette I. Wikborg
Departementsråd